

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Institvtionvm// Ad Vniversvm// Ivs Pontificivm, Sive//
Canonicvm, Libri Qvatvor**

Lancellotti, Giovanni Paolo

Basileae, 1566

Qvarti, Et Vltimi libri,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61756](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61756)

ex eis tantum.

Sciendum est postremo, quod aliud est iudicium ciuile, cuius finis respicit priuatum commo- dum, aliud criminale, quod pu-

blicum interesse, vindictamque publica respicit. Quare tradenda sunt ea, quae ad iudicium criminale spectant.

a *Dost in Ra. de iudic.*

M. ANTONII CVCCHI IVRIS
CONSULTI INSTITVTIONVM IVRIS
CANONICI, LIBER IIII.

QVIBVS MODIS
de crimine agatur,
TITVLVS I.

Idendum est de iudicijs, quae circa delicta versantur. Nam etsi leges Pontificiae poenarum atrocitatem exhorreat, quibus praesertim de sanguine & vita hominis agitur: non tamen ita indulgentes se praebent, vt velint crimina omnino delinquentibus condonare, sed vt & qui deliquerunt, discant talia posthac non committere, & caeteri poenarum metu sint ad scelera patranda tardiores, certas poenas adinuerunt, quae in fontes ex delicti qualitate citra sanguinis vindictam, aut membri debilitationem exerceri possint (quaedam enim culpae existunt, in quibus culpa est relaxare vindictam) multo-

b *e. quia. dist. 28.*

que modos tradiderunt, quibus medijs contra facinorosos homines ad publicam vltione perueniri possit.

Quinque enim sunt modi, quibus de crimine haberi notitia potest: videlicet, Accusatio, Denunciatio, Inquisitio, Exceptio, & Notorium. Nam etsi alij quoque enumerari solent, hi tamen magis ad rem sunt.

In Accusatione hoc seruatur inconcussè, vt si legitimus non fuerit accusator, non fatigetur accusatus. Nec laico clericum accusare conceditur, nisi sua, vel suorum iniuriam prosequatur: quibusdam articulis, quibusdamque criminibus exceptis. Nec conceditur super iisdem criminibus quempiam saepius vexari, sed semel absolutus deinceps amplius de eodem crimine molestiam pati non cogitur. Et ne passim calumniatoribus licentia daretur alium ex libidine sua

b *Spee. in ti. de accusat.*
c *Feln. c. qua- liter. 2. uer. ad corrigendos. de accusat.*
d *c. x. de accusat.*
e *c. de caetero. de testib. ubi gl. & Doc. c. cum p. ma conella. de accusat.*
g *c. de his. de accusat.*

ad iudicium vocandi, vt de crimine falso obiecto se purget, ac ne ita eveniat, innocentes citra aliquam eorū noxam capitis, fortunarum, aut existimationis discrimē alicuius impij & scele rati hominis impudenti audaciā subire, & de statu suo consli ctari: statutum est, vt quisquis alium accusare voluerit, se in scribat, seque obliget, vbi obiectum à se crimen probare ne queat, talionis pœng, id est, quā reum sustinere oportuisset, si de obiecto crimine fuisset conuictus^a, dum eiusmodi suppliciū sit, quod in accusatorem cadere possit. Quapropter Gregorius X. cum intellexisset subdiaconum in Diaconum quendā calumniam, rescripto suo præcepit, subdiaconum nō subdiaconatus solū ordine spoliari, sed præterea etiam verberibus publicè affectum in exiliū mitti^b. Hodie tamen & subscriptio amplius in vsu frequenti esse nō videtur^c, & talionis pœna dissuerudine abolita^d. Quēdam autem, qui in probādis Episcopi sui delictis à se delatis defecerat, Innocentius III. ab officio & beneficio suspendendum decreuit, quod se à calumnia abesse legitimè purgasset^e. Non potest quisquam accusatus procuratorem dare, qui causam eius nomine suscipiat defendendam, sed ipsummet accusatū in iudicio esse, & cau-

A sam per se dicere oportet. Cōceditur tamen, si absens sit, absentiae suæ causas per procuratorem proponere, aliaque excusationes, quæ ipsum crimen, cuius causa ei sit negotiū, non attingant^f.

Denunciatio quoq; magnā habet cum accusatione coniunctionem, nisi quod cum crimen in modum denunciationis opponitur, non est, sicut in accusatione, inscriptio necessaria: quoniam ad depositionem instituitur accusatio, sed ad correctionem est denunciaio faciendā, g tametsi is quoq; interdum impunè non abeat, si nequiverit probare crimen, quod detulit^h.

Et cum denunciatio hac potissimū ratione fiat, vt is, cuius crimen defertur, deinceps ab eo crimine se contineat, cōvenire videtur, vt prius amicè & blandis verbis, moxque etiā, si oportuerit, amaris obiurgationibus castigetur, vt vltro se ipsum corrigere, & à vitio velis continere: quæ si nihil prodesse constiterit, quò minùs in delicto pertinaciter perseveret, tūc demum Ecclesiastico iudici erit denunciandusⁱ. Denunciationis verò faciendæ potestas omnibus non patet, sicut neque accusationis: quare nec publicè concubinas habentes, nec excommunicati ad denunciandum admittuntur^k.

Inqui-

^a c. quisquis. c. quā crimen. 2. q. 8.

^b c. 1. de calumniator. c. Bar. l. si cui. in pri. ante nu. 3. de accus.

^c Fel. c. super l. s. ult. no. de accusat.

^d c. 2. de calu.

^f c. ueniens. de accusat.

^g c. super his. de accusat.

^h c. fin de calum. ubi Ab.

ⁱ c. 2. de accusat.

^k c. cum dilectus. co. t. c. 1. q. 2.

Inquisitio à iudice ex officio eius mero fieri solet, vt sciat, an fama, quæ de crimine alicuius circumfertur, vera sit. Quam si facta disquisitione veram esse compertum fuerit, quavis certa pœna in eo delicto legibus definita esset, si per modum accusationis procederetur, vbi tamen per inquisitionem proceditur, secundum personæ merita, & qualitatem excessus pœna poterit iudicis arbitrio moderari^b. In qua tamen moderatione facienda plures erunt cautiones iudici considerandæ^c.

Si tamen ex his criminibus fuerit, quæ executionem ordinis impediunt, nullum erit iudicis arbitrium: tunc enim certa erit pœna, quæ nõ iudicis voluntati mandatur, sed legis auctoritati referuatur: nempe, vt beneficio, vel etiã officio exvatur, quamvis per inquisitionem convictus, vel nisi tale sit crimẽ, quod beneficio indignũ delinquentem faciat: nam tunc haud dubiẽ beneficio illi erit interdũ cedũ, quamvis per inquisitionem damnato: quas pœnas vtroque casu nullo pacto poterit iudex moderari^d. Quicumque autem iudex inquisitionis tramite contra delinquentem procedit, hoc cautẽ obseruet, vt non prius in personam quærat, quam suspicatur delictũ patrasse, quàm de fama in eum vulgata compertum habuerit, quæ

stione præmissa. Quæ etiã ratione h̄ vt criminum occultorum excusio per inquisitionẽ fieri prohibeatur^e.

Opponi verò solent crimina per Exceptionis modum, veluti contra actorem, vt ab accusatione repellatur: item contra testes, vt testimonio ferendo minus idonei habeantur. Quibus casibus non erit necesse de crimine excipientem se inscribere^f, nec punietur excipiens, etsi crimen obiectum non probauerit: nec is, contra quem est in exceptionis dũtaxat vim, vt repellatur, obiectum, etsi convictus sit, vllam criminis obiecti pœnam sentiet^g. Per Exceptionem quoque crimina opponũtur, vt quis ab officio, vel beneficio, quod affectat, repellatur: quo casu, seu ante confirmationem, seu post fiat exceptio, nunquam tamen inscriptio erit necessaria, quamvis posteriore casu in exceptionis probatione post confirmationem oppositę deficiens, aliqua pœna arbitrio iudicis afficiendus sit^h.

Et hi quidem proximẽ dicti quatuor modi tunc sunt necessarii, seu eorum aliquis criminibus vindicãdis*, vbi criminũ aperta notitia non est: verũ si evidẽtia patratũ sceleris in prõptu sit, tunc neque accusatoris ardens clamor, neque denũciatoris diligens charitas, nec ius dicentis officium sagax per in-

00 3,

a. c. cū oportet. & ca. qualiter. de accusa.

b. Feli. c. qualiter et quã do. 2. §. licet nu. 29. et seq. de accusa.

c. Feli. ubi supra.

d. c. inquisitionis. in prin. & t. de accusa.

e. c. cū oportet. c. qualiter. 1. & c. qualiter. 2. ubi Abb. ult. no. de accusa.

f. c. licet. de testimon.

g. c. cū dilectus. de ordine cogni. Bart. l. 2. in prin. ff. de accusa. & l. 2. §. si publico n. 20. ff. de adult.

h. Spec. in tit. de crimi. in mod. excep. §. in primis.

quisitionem desideratur, neque exceptione crimen obijci necesse est, vt his medijs ad criminis vindictam perveniri possit, vel delinquēs ab affectatis sum moueri, sed & sine libello sine exacta causæ cognitione poterit iudex ad legitimam ultionē reo vocato procedere^a.

a. e. iudicia. eo. ti. Spec. in tit. de cri mi. notor.

Illud generaliter est obseruādū, vt nemo absens iudicetur, nisi ex contumacia absens fuerit, quia diuinæ & humanæ leges hoc prohibent^b.

b. e. accusatores. in. fi. 3. q. 8. & e. absens. 3. q. 9. & per totam.

DE SIMONIA,

TITVLVS II.

Dicendum est nunc, quēnā sint crimina quæ ultionē expectant. Et primū Simonia grauissimū crimē est, adedō vt cætera crimina quamvis alioqui grauia, huic tamen comparata leuia æstimentur^c. Nam cū sæpè contingat, homines ambitione tractos imensa, & vasta quadam honorum & beneficiorum siti omnia tentare, quæ sibi in mentem modò venire possint, vt suis desiderijs satisfaciant, & nūc precibus, nunc pretio, nunc alijs vijs aggredi, vt quæ gratis esset concedenda, nec nisi benemeritis, spiritualium administratio, quouis modo ad commoda sua extorquere possint, nullam habentes rationem, quòd Simon Magus à Petro acri fue-

c. e. per tuas. de simon. c. fin. 2. q. 7. ubi gl. uers. reputatur. & uer. pro nibilo.

Arit obiurgatione repulsus, cū ab eo pecunia gratiam redimere tentasset: propterea in huiusmodi labe purganda nunquam se stertere, nunquam se coniuere Pontifices Romani & Canonice leges ostenderunt, omnia, quantum potuerunt, remouentes, quæ huic nefandissimo sceleri causam, vel occasionem præbere posse videbantur: multa etiam introducens, quibus comprimi & coerceri saltē pœnæ temporalis metu possent, qui æternam flocci facerent.

Incidit autem in hoc crimen, quicumq; quouis machinarum genere, vt ita dicam, sibi eos expugnare conatus fuerit, quibus ius est spiritualia, aut eis annexa, vel accedentia, conferendi: quicq; his aggressionibus superari se & proferri permiserit, vt pretio fortè, aura populari, aut optimatum gratia, vel obsequijs potius, quàm meritis & bonis artibus, aut Ecclesiasticæ rei bene gerendæ studio spiritualia, vel eis annexa, aut eorū administrationem cōferret, vel decerneret: ex quorum numero sunt, qui pecuniam exigunt ab his, quos ad religionē in collegium suum sunt coopaturi, quicq; præfecturas quascunque, aut regimina Ecclesiarum vendunt, vel emunt, vel sepulturā, vel Chrisma, aut sanctum oleū, quacunque id facti verborū facie obducant^d. Idem de Ec-

d. e. non satis. ca. tua nobis. ca. eam quæ. ca. in tantum. de simo.

cle-

clesiarum consecratione dicen-
 dum: pro qua, præter procura-
 tionem, nihil exigi potest^a. I-
 dem de consecrationibus Epi-
 scoporum, benedictionibus Ab-
 batum, & quibusvis ordinatio-
 nibus^b. Item, qui pretio, vel
 gratia peccatorem publicum ce-
 larit, vel minimè pœnitentem re-
 conciliarit, aut è converso verè
 pœnitentem reconciliare detre-
 ctarit, huius criminis reus est^c,
 quæ non minùs in accipiente
 locum habere intelligenda sunt^d.

Et quæ de paucis speciebus
 retulimus, ad multas alias trãf-
 ferri earum exemplo possunt.
 Ad eam enim regulam, quã di-
 ximus, semper referenda res est:
 nempe, VT SPIRITUALIA, eo-
 rumq; administratio non, nisi
 benemeritis, concedantur, idq;
 gratis.

Hoc igitur Simonie vitio qui
 laborat, vt primùm eius rei in-
 dicia claruerint, ab altaris mini-
 sterio expelli debent^e. Quam
 pœnam non minùs ferent, quã-
 vis nõ quidem convicti essent,
 sed communi tamen omnium
 voce cum notarentur, & oculis
 signarentur, hocq; nomine ex-
 purgatio eis indicta esset, Cano-
 nicè eam non præstiterint.

Sed seueriùs etiam cõtra hu-
 iusmodi personas simoniae vi-
 tio irretitas insurrexit Paulus
 Venerus II. cuius constitutio ex-
 stat, sanciens, Vt pœnis ipso iu-
 re censentur adstrictæ: & adij-

ciens, Vt omnes illi, qui simo-
 niacè ordinati fuerint, à suorum
 sint ordinum executione suspen-
 si, atque vt per electiones, con-
 firmationes, provisiones, seu
 quasvis alias dispositiões, quas
 simoniaca labe fieri contigerit,
 nullum omninò ius cuiquã ac-
 quiratur, sed omnium, quæ per-
 ceperit, restitutioni sub animæ
 periculo sit adstrictus: & om-
 nes, qui simoniã commiserint,
 aut in ea patranda mediatores
 fuerint, excommunicationi ob-
 noxij sint, nec absolui ab alio
 queant, quàm à summo Pontifi-
 ce^f. Quare constare potest, quod
 diris execrationibus hoc vitij
 Pontifices Romani semper sint

B persecuti.

Hinc etiã serui aduersus do-
 minos, & quilibet criminosi in
 huius criminis accusatione ad-
 mittuntur: & quis peccator, si-
 moniaco excepto, missam can-
 nere permittitur^g. Item neq;
 infamia, neque aliqua crimina
 cõtra testes obijci possunt, qui
 de simonia testimonium red-
 dunt, cum de ea per inquisitio-
 nis viam cognoscitur: sed hæ so-
 læ exceptiones testes repellere
 poterunt, quibus probatis ap-
 pareat, eos malignitate potius,
 quàm iustitiæ zelo adductos re-
 stificari^h.

Et hoc de crimine accusatus
 prohibetur interim missarum
 solennia celebrare, donec de
 veritate constiteritⁱ.

^a c. cõstit Romana.

^b c. sicut pro-
 scripto.

^c c. nemo pres-
 byterorum.

^d c. sicut simo-
 niã.

^e d. c. sicut se-
 monia.

^f extranea. eũ
 detestabile.
 de simon.

^g c. tanta est
 labe.

^h c. licet Ho-
 li.

ⁱ c. accusatũ
 & seq.

DE HERETICIS, A à fide & doctrina CHRISTI,

TITVLVS III.

Maxima est etiam & perniciofa admodum heresis labes, quæ tamen interdum parua motu primo videatur, tamen quamprimum vestigiorum vel leuiter premendorum potestatem nata est, paulatim serpens in dies maiores sibi vires comparat, & postquam eorum virum pervenerit, ut iam in multos populos vagata regni sui fines late protenderit, tum verò sic hæret tenaciter, & tam firma figit vestigia, ut sæpe maximo labore, & industria, crebrisque & sollicitis vigilijs ei evellendæ opus sit, sæpe etiam non minimas calamitates fidelibus inveniat prius quam extingui & a radicibus evelli possit: quod res ipsa testatur. Propterea quò est hæc pestis orbi Christiano perniciosior, eo vigilantius illi obviandum est, tam ut vereres hæreses deleantur, quam ut nullæ præterea oriri, aut ortæ usquæ coalescere possint. Ea propter multæ sæpe constitutiones diversis temporibus factæ sunt per Romanos Pontifices, & sacrosancta concilia generalia, quibus multa prudenter statuta sunt, ut vel amore, vel metu homines coercerentur, ne huiusmodi labium authores existerent.

Hereticus autem dicitur, qui

à fide & doctrina CHRISTI, Apostolorum, vel Ecclesiæ discit, articulos fidei, vel Ecclesiastica sacramenta cum asseveratione refellens.

Eorum plures, & diversæ sunt sectæ, & alij quidem de nomine suorum authorum nuncupantur: veluti, Simoniaci, Menandriani, Basilidiani, Nicolaitæ, & multi id genus alij, quorum hac tempestate, quod maxime dolendum est, infinitus fere est numerus: Alij verò ex causis novorum rituum, vel opinionum, quas vel instituerunt, vel tutari conati sunt: cuiusmodi sunt, Aquarij, Alogij, Antropomorphitæ, pluresque alij, quorum nomina tam superioris generis, quam posterioris Ilidorus recensuit^a.

Qui omnes quibuscumque nominibus censeatur, vel quibuscumque ritibus & opinionibus inter se differant, etsi facies habeant diversas, caudas tamen connexas habent, cum vanitate in unum convenient^b, & communi nomine adversus Ecclesiam Dei conspirent^c.

Hoc autem nefarium hominum genus varijs poenis affici solet: nam primum excommunicantur, non solum, cum de heresi aperte convicti sunt, sed & si, cum solummodo suspecti essent, eoque nomine purgatio eis indicta esset, eam contumaciter recusarint: quo casu, si excommunicationem annum pertulerint, nec

^a c. quidam au
t. 24. q. 3.

^b c. excommu
nicamus. 1.
c. 2. extr.
eo.

^c c. quidam au
tem. in fin.
ext. cod.

nec tamen se purgarint de obiecta eis suspitione, veris hæreticis per omnia adnumerabuntur^a. Item nemo hæreticos in oppido suo, aut in domo sua suscipere, aut eos fouere debet, aut negotiationem aliquã cum eis exercere: eisq; in hoc peccato defunctis nec inter Christianos sepulchrum cõceditur, nec oblationes pro eis factas Ecclesia agnoscit^b. Et quicumq; hæreticos, eorũve sectatores, receptatores, defensores, vel fautores scienter Ecclesiasticæ sepulturæ concesserit, excommunicatione tandiu devinctus tenetur, quoad idoneè satisfecerit, nec absolutionis munus prius cõsequitur, quàm cadauera eorum suis manibus publicè effoderit, & abiecerit: ille verò locus, qui eis sepulchrum dederat, nullius orthodoxi sepulchro aptus deinceps censetur^c. Bona quoq; omnia hæreticorum publicatur, quãvis eis filij orthodoxi sint: quæ bona, si eorum domini hæretici in clericatu sint, vel temporali Ecclesiæ ditioni subiecti, Ecclesiæ fisco addicentur: vel si ab aliqua Ecclesia stipendium habeant, ipsi Ecclesiæ, quæ stipendium eis suppeditabat, applicabuntur: sin laici illi sint, laicorumq; ditioni pareant, laicorum item fisco bona eorum vendicabuntur^d. Sed quamvis eo ipso, quo aliquis hac labe sc-

A datus est, confestim eius bona ipso iure fisci efficiantur, non tamen confiscationis ipsius executio, vel bonorum ipsorum occupatio fieri debet per principes, aut alios dominos temporales, ante quàm per Episcopum loci, vel aliam personam Ecclesiasticam, quæ super hoc habeat potestatem, sententia super eo crimine fuerit promulgata^e. Quæ condemnationis sententia etiam post mortem hæretici nihilo minùs ferri poterit, atque ita bona ipsius iam dudum ipso iure fisco addicta occupari^f. Quin & dos mulieris, quæ sciens cum hæretico nuptias contraxerit, publicatur^g. Item hæretici, & qui eorũ perverfas opiniones sequuntur, & eorum receptatores, defensores, & fautores, horumq; omnium filij ad secundam stirpem paternam editi, vel ad primam stirpem maternã, ad nullum Ecclesiasticũ beneficium, vel publicum officium admittuntur^h: nisi tamen huiusmodi hæretici Christianorũ fidelium cœtui emendatione precedente iam essent restitutiⁱ. Item qui huiusmodi hominum commendatione, & opera, beneficia Ecclesiastica scientes adepti fuerint, non solùm beneficijs eo modo quæsitis priuantur, sed omni quærendorum quoq; spe carere iubentur: sin verò imprudentes eorũ suffragijs vota

Pp

^a c. ad. abolen-
dam. §. qui
uerd. eo. tit.
c. excom-
municamus.
1. §. qui au-
tem.

^b c. sicut autē.

^c c. 2. in prin.
in 6.

^d c. uergentis.
c. excommu-
nicamus. 1.
extra. eo.

^e c. cum secun-
dum. de her-
ret. in 6.

^f c. accusatus.
§. in eque-
rd. in 6.

^g ca. decreuit.
in 6.

^h ca. hæretici.
2. in 6. c.
c. statutum.
2. eo. tit.
ⁱ d. c. statu-
tum. 2.

sua expleuerint, quæredis quidem sacerdotijs poterunt animû adijcere, sed eo modo quæ-
a ca. 2. §. ad fita retinere nõ permittentur ^a.
hæc. in 6. Nec potest hæreticis aliquid
 ab Episcopis, presbyteris aliis-
 ve clericis conferri, nisi velint
 largitores anathemati obnoxij
 esse, quamvis sanguine etiam
 eis essent coniuncti ^b: omnesq;
 hæreticis quavis occasione ob-
 ligati, ipso iure ea obligatione
 soluti censentur ^c. Quin &
 potestatem amittunt hæretici,
 quam in proprios liberos ha-
 bent: quare frustra eos eman-
 cipabunt ^d. Atque vt hære-
 tici, cum ius dicentium manus
 effugiunt, ne debita suæ impie-
 rati supplicia experiatur, tædio
 tamen vitæ affecti (quippe quæ
 infra scriptis causis ærumnosa
 illis ducenda sit) ita respiscant
 fortasse, & mentem recipiant,
 cum viuentibus sibi omnia vi-
 derint viuorum commercia in-
 xerdicta, statuit Innocentius III.
 vt aduocati & scrinariij omnes
 infamia notati decernantur, &
 ab officio suspensi, quicumq; hæ-
 reticis, eorumque sectatoribus,
 fautoribus, vel defensoribus,
 aliquod præstiterint auxilium,
 vel suffragium, & in causis, liti-
 busque eis patrocinati fuerint,
 & pro ipsis publica instrumen-
 ta, aut syngraphas conscripse-
 rint ^e.
e ca. si aduer- Ac ne vllis mæandris, vel
sus. extra. tergiversationibus possint hæ-

Aretici condemnationem, suo
 arbitrato differre, atque ita iu-
 dicium eludentes è manibus
 iustitiæ elabi, provisum est eti-
 am, vt personarum alioqui in-
 testabilium contra eos testimo-
 nium recipiatur: nam & ex-
 communicati, & participes, vel
 socij criminis ad testificandum
 admittuntur, præsertim in pro-
 bationum aliarum defectum, si
 omnibus cautionibus rectè per-
 pensis eorum dicta verisimilia
 videantur ^f. Sed & qui in eo-
 dem crimine hæresis testes in-
 terrogati periuri extiterunt, vo-
 lentes postmodû corrigere di-
 ctum suum contra se ac socios
 suos deponendo audiuntur ^g.
 B Eadem ratione etiam fit, vt
 oppidorum iurisdictionem ten-
 nentes, seu prouinciarum, aut
 loci cuiuslibet, quâvis excom-
 municati sint, vel nullo iure
 permittente eam sibi iurisdic-
 tionem arrogarint, possint ni-
 hilo minùs, et teneantur contra
 hæreticos, aut alios eorum fau-
 tores, ybi id fuerit necesse, su-
 um officium exercere ^h. Eò fit
 quoq; vt sententia contra eos
 lata nullo appellationis, vel
 provocationis auxilio rescindi
 possit ⁱ.

Postremò si huiusmodi ne-
 pharij & impij homines in po-
 testatem iudicis pervenerint,
 damnati præsentibus potesta-
 ribus secularibus, dimittendi
 sunt animadversioe debita pu-
 niendi

f ca. in fidei
in 6.

g e. accusatus.
§ licet. in 6.

h e. præside-
tes. in 6.

i e. ut inquisi-
tionis. in 6.

niendi, detractis tamen prius
 factis ordinibus, si clerici fue-
 rint^a: quæ depositio vel ab v-
 no Episcopo, si aliorum copia
 haberi nequeat, fieri poterit,
 convocatis tamen ad hoc ma-
 ioris Ecclesiæ Canonicis, & Ab-
 batibus, aliisque prælati & re-
 ligiosis suæ diocesis scientissi-
 mis, quorum præsentia ei nego-
 tio oportuna videatur^b. Ad
 sanam tamen mentem reuersis,
 & publicè errores prius dete-
 statis iura indulgere solent, ne
 laicorum manibus eos permit-
 tant^c, nisi relapsi sint (Et relapsi
 dicuntur etiam de alio, non eo-
 dem articulo, malè sentire con-
 victi^d): sed in carcerem tamen
 perpetuū eos ablegari, vel mu-
 ro includi præcipiunt pœniten-
 tiæ erroris acturos^e: quæ pœna
 potest hodie ius dicentis arbi-
 trio in aliâ mitiorem, si ei visum
 fuerit, commutari^f.

In causa hæresis proceditur
 simpliciter & de plano, sine stre-
 pitu & figura iudicij^g.

DE SCHISMATICIS,

TITVLVS IIII.

Schismatici quoque, id est,
 qui ab vnitæ Ecclesiæ se di-
 uidunt, suos sibi seorsum
 constituent sacerdotes^h, hæ-
 reticis annumerantur: & ab eis
 factæ ordinationes irritæ ha-
 bentur: & qui dignitates Ecce-
 siasticas, vel beneficia per ipsos
 sunt consequuti, eis priuantur:

item, alienationes rerum Ecce-
 siasticarum per ipsos factæ, nul-
 lius sunt momenti: et, qui spõte
 in schisma quodpiam iurauerint,
 à sacris ordinibus & dignitati-
 bus suspendunturⁱ: & demum,
 si indomiti sint, degradari etiã
 possunt, & curiæ seculari tradi^k.

DE APOSTATIS,

TITVLVS V.

Postatis non minùs suæ
 pœnæ sunt. Horum au-
 tem tres cum sint species:
 nam alij à Christianæ religionis
 doctrina defleunt, alij erga su-
 os prælatos se nimium contu-
 maces præstant, alij regulam
 suã posthabent, quem suscepe-
 rant habitum, & regulæ præce-
 pta, in quæ iurauerunt, deseretes:

Prima eorum species illis pœ-
 nis tenetur, quas suprã aduer-
 sus hæreticos statutas demon-
 strauimus: In qua specie & illos
 ponendos existimare, qui sum-
 mo Pontifici non parent, nec
 eius Canonibus tanquam à po-
 testatem non habente conditis.

Qui verò ex altera specie a-
 postatæ sunt, & nimis erga
 prælatos suos contumaciæ no-
 mine accusantur, si adeo cer-
 uices erexerint, vt etiam ipsi
 Romano Pontifici non magis
 obediens se reddant, sed
 contemptui eum se habere o-
 stendant, deponendi sunt, at-
 que etiam, si correctioni aures
 non patefecerint, excommuni-

Pp 2

^a ca. excommu-
 nicamus. 1.
 §. 1. ex. i.

^b c. 1. in 6.

^c c. excommu-
 nicamus. 2.
 §. si ubi gl.
 & Ab. &
 c. super eo.
 in 6.

^d c. accusatus.
 §. cum uero.
 in 6.

^e d. §. si ubi
 gloss.

^f c. ut commif-
 si. in 6. et
 Ab. d. c. ex-
 communica-
 mus. 2.

^g c. si. in 6.

^h Abb. in R.
 ex. cod.

ⁱ ca. 1. & 2.
 ex. co.
 Bernar. Di.
 ax. tit. de
 Schismat.

candi, & laicorum manibus derelinquendi, mitius tamen punientur, si hæc ex lasciuia quadam potius, quàm elato animi factu aduersus Pontificè commiserint.

Tertię autem speciei apostatę, id est, qui ordinis & religionis susceptę desertores existūt, quamdiu in eo proposito persistunt, efficiuntur infames, & ab accusatione & testimonio repelluntur, nec possunt ad dignitates euehi, & præterquam quòd pluribus actibus interdicti sunt, præterea si admoniti correctionem nullā admiserint, deponi etiā possunt, & demum fœdi carceris squalorem etiam experiri coguntur, donec ad faniores mores, à quibus tam obstinatis animis declinarāt, suos pertæsi errores revertantur^a.

^a Bernar. Hisp. in pract. cod. tit. & Ab. c. 1. eo. tit.

DE HIS, QUI CRIMEN
hæresis quærere, & vindicare possunt,

TITVLVS VI.

Arum fuerit penas contra Phæreticos statutas esse, nisi etiam iudices constituti essent, qui & quæstione diligenter exercitata fontes inuenirēt, & inventos dignis supplicijs subijcerent. Ad Ordinarios igitur hæ partes spectāt: verum quia provincia ipsa per se ardua est, magnique negotij, & sæpe contingit Episcopum alijs cu-

ris, quæ plurimæ illi officio incumbunt, distractū, non posse, qua esset opus diligētia, in hoc negocium incumbere, & tamē tanti est momenti res, vt nihil tepidè, nihil remissè in ea agi oporteat, ea propter provide- runt iuris Pontificij cōditores, vt iudices aliqui constituerentur, quibus id negotij præcipuè daretur, nempe vt hæreticos sagaciter exquirendo inuenirent, inventos diligenter excuterēt, excussosq; legitimis pœnis afficerent, omnemq; suam curam & studium in hanc rem conferrent: quos Iudices, vel Quæsitores, vel, vt vulgò, Inquisitores appellare solemus. Eos verò annorum quadraginta ætatem attigisse oportet^b: quod officium etsi in mandato fundetur, vel sedis Apostolicę, vel aliorū, quibus tales iudices dandi ius competit, mandatoris tamen morte non extinguitur, etiam quo ad negocia necdū viuentis mandatore incepta, quæq; etiā nondum emerferant^c.

^b de. pe. de hæreticis.

^c c. ne aliqui. de hæret. in 6.

Horum igitur inquisitorum non parua in his negotijs est potestas, quippe hi & citationes mandare possunt, & denunciationes sententiarum, quas in id genus homines promulgarint: cleri quoq; ad se evocandi, & populi, & peritissimi cuiusque, quorum sententias in hac causa explorare velint, ius & potestas eis permilla est, possunt-

suntq; suae ditionis fines egres-
 sos haereticos persequi: item
 libros, quibus quaestiones con-
 tra haereticos actitate continen-
 tur, ad se afferri iubere: item he-
 reticos penes se remorari, & ca-
 pi eos imperare, & in custo-
 diam conijcere, compedibus
 quoque & manicis ferreis de-
 vinciendo, in eorum potestate
 est. Et demum contra eos, in
 quos viderint expedire, quaestio-
 nes exercere possunt: quae om-
 nia etiam soli sine dioecetano
 facere possunt: verum carcerem
 poenae magis, quam custodiae
 causa assignandi potestas Epi-
 scopo inconsulto eis non per-
 mittitur, nec carcerem haereti-
 cis ad sanitatem reversis in poe-
 nam prisca erroris iure assigna-
 tum in aliam poenam transferre,
 vel tormentis subijcere, aut con-
 tra eos sententiam ferre: sicut
 neq; e converso Episcopis haec
 agere permissum est, inquisito-
 ris sententia non explorata.
 Quod si eorum alter, siue E-
 piscopus, siue inquisitor, nolit,
 aut no valeat ipse coram adesse,
 vt cu altero de praescriptis con-
 ferat, hoc tamen ab eo exigitur,
 vt saltem collegae partibus suis
 fungenti vices suas mandet, vel
 consensum suum & consilium
 per literas significet. Libe-
 rum tamen est eis, videlicet E-
 piscopo & inquisitoribus, vel
 simul coniunctim aduersus he-
 reticos quaerere, vel diuisim,

A dum modo si seiunctim pro-
 cesserint, acta coram se gesta
 alter alteri communicet, eo sci-
 licet tempore, quo aliud nil
 tam superest agendum, nisi vt
 sententia feratur: quod facilius
 sit veritati aperiendae aditus, &
 vna vterque simul negotium
 sententia finiet: in qua ferenda,
 si forte inter eos non convenerit,
 negotij series apte & compo-
 sitae ab utroque exposita ad
 sedem Apostolicam mittenda
 est. Verum inquisitores, etsi a
 summo Pontifice dati essent,
 contra Episcopum tamen in-
 quirendi ius nullum habent,
 nisi haec facultas eis specialiter
 concessa sit: sed si quempiam
 Pontificij gradus in hoc crimi-
 ne iacere compertum habeant,
 vel de hoc famam vehementem
 aduersus eum esse intelligant,
 id tenentur sedi Apostolicae de-
 nuntiare. Quod etiam ob-
 seruandum est in Apostolicis
 officialibus, vel nuntijs: nam
 & eorum huius generis errores
 summo Pontifici per quaestio-
 nes denunciandi sunt: ipsis enim
 quaestitoribus nullum aduersus
 Episcopos inquirendi ius legi-
 bus Pontificijs concessum est.
 Multa praeterea per diuersos
 summos Pontifices statuta sunt,
 quae ex quaestitorum officio esse
 decreuerunt, tam circa testes su-
 per hoc crimine examinandos,
 quam circa libentarios, & alias
 personas, quae eorum officio

extrauag. 1.
 eod. tit. c.
 ca. per hoc.
 in 6.

d. inquisito-
 res. in 6.

e. extrauag. fi.

impedimentum, vel opem im-
portare possent, quàm etiam
circa custodiam hæreticorum,
& denique circa plura, quæ ad
eorum officium spectare decer-
nunt^a: sed quia instituti nostri
propositum egrederentur, ea
idcirco prudenter missa faci-
mus.

^a c. ut officiu.
et c. inquisi-
tionis. cod.
tit. in 6. C.
cle. 1. S. 2.
usque ad fi.
o. 1. et cle. 2.

DE VSVRIS,
TITVLVS VI.

VSuræ crimen non mini-
mum existimantur, cum et
testamenti vtriusq; lege di-
ris execrationibus sancitæ sint,
& à iure quoque humano, tam
Cæsareo, quàm Pontificio, re-
pellantur^b. Siue id sit, quia na-
turam superare, & quodam mo-
do violare velle videntur, qui
id agunt, vt pecunia, res suapte
natura nulli propagationi a-
pta, nullo tamè domini labore,
nullaque eius industria, quasi
fructus ex se gignat: seu, quia
pietati contrarium sit, & à Chri-
stiana charitate alienum, nolle
opibus sibi superantibus pro-
ximo egentis gratis suppetias
ferre.

^b c. quod di-
cam. ubi gl.
ucr. reddi.
14. q. 4.

Est autem vsura crimen ex
lucro proveniens, quo fors mu-
tuò data accessionem accipit,
vel ex pacto, vel intentione mu-
tuantis. Et cum dixerimus,
vsuram ex mutuo oriri, conse-
quens est etiam, vt in his dun-
taxat rebus committi possit, in

A quibus & mutuuum consistit:
nempe his, quæ pondere, nume-
ro, mensurave constant^c.

^c Ab in Rub.
in vsur.

Qui pro mutuata pecunia
fundum pignori accepit, eius
fructus, si quos percipit, in sortè
acceptos terre debet, non sibi
lucro adscribere, nisi fœnerato-
ris nomen & notâ subire velit^d.

^d c. 1. C. de
conquest.

Sed nec ille hoc peccato erit
solutus, qui maiore pretio rem
suâ ideo vendiderit, quòd pre-
tio persolueno temporis ali-
quod interstitium emptori con-
cesserit^e: nam & hic mutuuum
videtur latere, quamvis extra
non appareat. Emptori siqui-
dem venditor pecuniâ viderur

^e c. in ciuitate.

ad rem à se comparandam mu-
tuasse, quâ statuto tempore au-
ctam sibi postea cû fœnore red-
dar: quod sanè ita est intelligen-
dum, si certû erat, venditarum
mercium pretium post vendi-
tionem factam, auctum non iri:
quòd si id fuisset incertû, easq;
merces contractus celebrati tẽ-
pore vltro non fuisset venditu-
rus, aliud dicendû esset^f.

^f ca. 12.

Qui verò decem solidos dat, vt alio
tempore totidè sibi grani, vini,
vel olei mensuræ reddatur, quæ
licet tunc plus valeant, vtrum
plus vel minus solutionis tem-
pore fuerint valituræ, verifimi-
liter tamen dubitabatur, non
est ob hoc fœnerator existiman-
dus: at qui ex eo, q; pecuniarû
à se mutuò datarum periculum
suscepit, aliquid vltra sortem
perci-

percipit, fœneratoris labe non caret^a.

Actanto odio semper est habitum vsurarum crimen, vt Alexander III. olim rescripserit, nec redimendorum quidem à barbaris captiuorum grãtia fœnori dare, aut accipere licere^b.

Quare cùm tam enorme hoc vitium habeatur, meritò etiam graui pœna fuit vindicandum: quocirca ab eodem Alexandro in Concilio Lateranensi statutũ fuit, vt manifesti vsurarij nec ad communionẽ admittantur altaris, nec, vbi in hoc peccato eos mori contingat, sepulturæ concedantur, nec eorum oblationes accipiãtur, & qui contra suprã dicta eos admiserint, dignè puniantur^c: & rursus idem Alexander constituit, vt laici fœnus exercentes vsq; ad dignã satisfactionem vinculo excommunicationis adstringantur, & clerici ab officio & beneficio suspendantur^d, arbitrioq; iudicis relinquetur, à qua suprã dictarũ pœnarũ incipere malit^e.

Atq; vt Lateranensis concilij canon sanctiùs custodiatur, addidit Gregorius, vt quanq̃ manifesti vsurarij de vluris, quas receperunt, satisfieri expressa quantitate, vel generaliter in vltima voluntate mãdauerint, nihilo tamen minùs Ecclesiastica sepultura eis denegeretur, donec de vsuris ipsis fuerit, vt

corũ facultates patiuntur, plenè & integrè satisfactum, vel iisdem ipsis, qui vsuras soluerint, si præstò sint, vel alij, qui eas possit aquirere, vel his deficientibus loci ordinario, eiusve suffecto, vel Rectori parrochia, sub qua testator habitat, coram aliquibus eius parrochia hominibus integris, aut seruo publico Ordinarij ipsius mandato: quibus quidem personis liceat cautionẽ huiusmodi creditorum nomine huius constitutionis autoritate accipere, ita quòd illis perinde actio acquiratur, ac si iisdem ipsis creditoribus cautum esset. Et si quidem receptarum vsurarum quantitas fuerit manifesta, illa semper in huiusmodi cautione exprimenda est: sin minùs ea quantitas exprimeretur, quam is, qui cautionem acceperit, iudicio suo arbitratus fuerit: qui, si minorem veritate quantitate sciens fuerit arbitratus, ad reliqua creditori sarcienda tenebitur. Sanxit præterea, ne quis manifestorum fœneratorum testamentis interfit, nec quis eos ad confesionem admittat, vel absoluat, nisi de vsuris satisfecerint, vel de satisfaciendo pro viribus facultatum præstent idoneam cautionem, & testamenta contra hæc condita ipso iure irrita esse decernit^f.

*f. e. quanquam
in 6.*

a. d. c. ff.

b. c. super eo.

c. quia.

d. c. præterea.

e. Al. b. d. ca. præterea.

Si verò nusquam appareant illi, à quibus vsuræ acceptæ sint, cum tamen certum sit ab aliquibus fuisse acceptas, poterunt male ablata pauperibus diuidi^a.

a. e. cdm tu. c. Michael.

Verum ut iisdem ipsis potius, qui detrimentum passi sunt, reddatur, quam incertis distribuatur, quod certarum sit personarum: optimum erit publicis edictis pronuntiare in locis, à quorum incolis solutæ sunt, ut quisquis fœnoris nomine à se aliquid sciat ablatum, id veniat recepturus^b.

b. gl. d. c. quam quâ. in uer. satisfieri.

Fœneratoris quoque hæres poterit iisdem modis, quibus ipse fœnerator posset, si viueret, ad restituendas vsuras compelli^c. Quinimo, si quis fœnerator à sede Apostolica literas impetrarit de vsuris sibi restituendis, vel fructibus sibi in sortem computandis, nulli ei commodo erunt literæ impetratæ, nisi prius restituerit vsuras, quas ab alijs noscitur abstulisse ipse^d, vel auctor eius^e.

c. tua nos.

d. ea. quia frustra. e. c. Michael.

Si aliqui existant, qui procul dubio sint vsurarij manifesti, quamvis nec sint condemnati, nec contra eos propter potentiorum metum, qui eos tuetur, ullus accusator appareat, hi tamen, si alijs argumentis constiterit eos fœneratores esse manifestos, poterunt Lateranensis Concilij pœna puniri^f.

f. e. cdm in tua Diœcesis. extra.

Iudæi quoque ad restitutio-

nem vsurarum, quas à Christianis retulerunt, compelli possunt, interdicta eis Christianorum societate^g.

g. c. pe. extra.

Utque omnis occasio remoueat, qua contra supra dicta fœnus exerceri possit, statuit idem Gregorius, ne quis dominus, vel vniuersitas patiatur quempiam alienigenam in terris suis domos fœnori exercendo conducere, neve aliquis domos eis locet, pœna tam contra laicos, quam contra clericos, qui hæc fuerint præcepta transgressi, statuta^h. Et Clemens V. Christianorum consortio interdictos esse iussit, quicumque super vsuris soluendis statuta ordinarint, fecerint, scripserint, vel dictarint, vel secundum ea statuta iudicarint, oneratque fœneratores omneis in causis de fœnore vertentibus rationum suarum libros aduersarijs proferre & exhibere.

h. c. 1. cod. lib. in 6.

Item eos hæreticos esse decernit, qui asseuerare non dubitarint, minimè peccatum esse fœnerariⁱ.

i. de. 1.

In causis super vsuris, vel eas quoquo modo tangentibus procedi potest simpliciter & de plano, sine strepitu & figura iudicij^k.

k. c. dispendio sam. de iudicij.

DE CRIMINE FALSI,

TITVLVS VIII.

Crimen

Crimē quoque falsi magnū cæstimatur; magnisq; pœnis vindicatur: nec id immeritò, quandoquidem non vnus hoc crimine læditur: nam Deus in primis, tum iudex, & is denique, aduersus quem falsum adstruitur, simul offenduntur^a. Et quibúsnam modis falsum deprehendi possit in literis, quæ Romani Pontificis nomen præscriptum habent, disertè exposuit Innocentius III. Archiepiscopo & Canonicis Mediolanensibus^b. Quatuor autem in primis sunt, quibus diligenter inspectis, non poterit falsitas vlla, si qua suberit, latere: nam aliquo infrà scriptorum quatuor falsitas ferè patrari solet: aut in diplomate, quo pro sigillo vtuntur Petri & Pauli Apostolorum imagines in cera impressas habente, quam bullá vulgò appellant, quæ funiculo appensa manet: aut in ipso funiculo committitur, qui per chartam plicatam traiectus bullam chartæ annectit: aut in charta ipsa, aut denique in literarū stylo deprehenditur^c. Ex qua regula sic generaliter tradita, diligentissimus quisq; codicillos omnes Pontificios, quanti sint faciendi, facile diiudicare poterit, & ne singulis casibus explicandis moram traham, hos infrà scriptos breuiter retulisse sufficiat: nam literæ à summo Pótifice ad Patriarchas, Archi-

A episcopos, Episcopos scriptæ, quibus eos filios appellat, falsi crimine nō carent, quòd à stylo curiæ Romanæ abhorreant, sicut etiam è conuerso, quæ ab eodem Pótifice ad Reges, Principes, aliósvē cuiuscunque ordinis vel gradus missæ literæ alio, quàm filiorum nomine eos cōpellant^d. Item vni scriptæ literæ eum plurium numero appellantes. Deprehendet etiam falsitatem perspicacissimus quisque, si animadverteret nonnunquam adulterinum sigillum codicillis appendi, vel funiculum veris literis detractum adulterinis apponi, vel chartam, in qua veræ literæ scriptæ fuerant, penitus abrafam, alia tenuissima charta alterius sententiæ literis conscripta tenacissimè conglutinari. Alij præterea sunt modi, quos ex Innocentiana Epistola colligere potestis^e. Et demum, nemini fas est codicillos Apostolicos vel in tantulo puncto violare, nisi ei, cui id officij sit demandatum: quod si quis ausus fuerit, excommunicationi addictus erit, à qua præter Romanum Pontificem nemo eum poterit subleuare^f.

Huius autem delicti pœna est in eum, qui falsitatis author extiterit, si laicus sit, vt Christianorum communitate interdicatur, non ipse modò, sed etiam ipsius in delicto adiutores, quavis etiam alieno ministerio ad

Q9

^a c. 1. de crim. falsi.

^b c. licet. ext. cod.

^c e. quàm graui. in fi. & e. cum olim. in fi. de priuileg.

^d e. quàm graui.

^e d. e. licet.

^f Bernard. Diaz. ti. de crim. falsi.

id flagitij vsus sit, alteri fortè id fieri mandans: Clerici, verò officijs & beneficijs priuati, & ab ordinibus suis depositi, laicorum curiæ relinquuntur puniendi. At qui non ipsi falsum perfecerint, aut fieri mandarint, falsis tamen ab alijs fabricatis literis scientes vsi fuerint, si clerici sint, officijs & beneficijs spoliantur, laici excommunicatione devinciuntur^a.

^a c. ad falsariorum.

Aliorum verò iudicum, siue à sede Apostolica datorum, siue alterius generis literas adulterantes, vel quæ ex Cancellaria, vel à Pœnitentiario Papæ proficiuntur, qua pœna affici debeât, ex alijs locis perendū est^b: sicut etiam, qui falsum sigillū alicuius supposuerit, vel falsam monetam cuderit^c: & æs, aurum, argentum, Alchymistica fecerit^d.

^b Socin. c. ad falsariorū.

^c c. ad audientiam, extra. & in extrauag. un. Ioan.

^d c. si in extrauag. com.

DE DIVERSIS delictis,

TITVLVS IX.

Vnt & alia crimina, præter suprà dicta, non minore animaduersione digna: vt ecce, Clericus contra Episcopi sui vitam, vel honorem, coniurationem machinatus, nec potis ad sanitatem vllō modo flecti, deponi potest, & in manibus secularium deserui puniendus^e.

^e Berr. de Di. 47. 60. tit.

Item maiestatis læsæ criminis obnoxius clericus, cuiuscumque ordinis sit, deponitur^f.

^f Idem Diaz. ubi suprà.

Homicidium quoque nemo ignorat crimen horrendum cœseri, tunc præsertim, cum neque fortuito, neque necessitate ad id impellente committitur, sed libera voluntate id suggerente: quod si à laico patratū sit Ecclesiasticæ ditioni subiecto, iudex eius Ecclesiasticus causam seculari iudici mandabit, vt ille iustitiam faciat^g, ille secularibus legibus decretas pœnas in eum statuet: sin Clericus sit, deponetur, atque etiam si adiacentes crimini loci valde illud exaggerent, vt iam non videatur amplius dissimulanda, aut ferenda rei proterua temeritas, laicorum manibus, sacris ei ordinibus antè ablatis, plectendus dimitte-
tur^h.

^g ea clericis ne cleri. uel mona.

Sed & furtum, id est, contra-ctatio rei alienæ invito domino lucri faciendi causa facta, non leuem irrogat auctori suo notam & pœnam. Clericus enim fur deponitur, & cum nullam correctionem admittit, excommunicatur, deinde contumacia crescente anathematis mucrone feritur: quod si adhuc in profundum malorum veniens contempserit, seculari potestati relinquitur, exilio, vel alia legitima pœna puniendusⁱ.

^h c. cū nō ab homine ubi. Doct. de iudic.

Adulterium quoque, id est, alieni

ⁱ c. cū non ab homine.

lieni thori violatio, magnā pœnam meretur: ita clericus deponitur, laicus excōmunicatur^a.

*e. significa-
sti. ubi Ab.
de adult. c.
at si clerici.
S. de adulte-
rijs. de iudi.
Hosti. in Sum-
ma.*

Item stuprum, id est, illicitam virginis deflorationem, pœna non leuis manet. Nam laicus, qui virginem stupro deceperit, corruptam à se virginem dote illi idonea à se constituta vxorem ducere tenetur: quam si iungi sibi recuserit, corpore afflictus & excommunicatus in monasterium conijcitur: Clericus verò flagris cœditur, interdumque pœna pecuniaria mulctatur, & quandoque etiam deponitur^b.

*c. 2. de adul-
ter. Diaz.
eo. tit.*

Item raptores, id est, qui puellas vi illata à domo patris abducunt, vt corruptas à se vxores habeant, pœnas seueras non evadunt, siue puellæ duntaxat, seu parentibus solis, seu vtriusque vis facta dicatur: nam clerici à gradu suo deijciuntur, laici excommunicantur vnà cum adiutoribus suis^c, & pœnam pecuniariam inferre coguntur^d.

*c. eos. c. de
de puellis.
36. q. 2.*

*c. de rapto-
ribus. ca. q.
et cau. Ho-
sti. in Sum-
ma.*

Qui incendium quoque posuerit dolose, pœnam Canonice non effugit. Nam laicus excommunicatur, nec absoluitur, nisi damno prius restituto, & iuramento præstito, quod nullū posthac incendium eius dolo excitabitur^e: Clerico autem in id sceleris lapsō (quod abominatur) iudicis considerati & prudentis arbitrio pœna imponitur^f.

*c. pessimā.
27. qu. 8.
Hosti. in
Summa.*

*Diaz. titu.
de incen.*

A His adduntur & aliæ delictorum species: veluti, sortilegiū. Sortilegi autem dicuntur, vt Isidorus placuit, qui sub fictæ religionis specie per quasdam sortes, quas ipsi Apostolorum, aut aliorum sanctorum hominum nominibus præterege enuntur, diuinationis scientiam profitentur, aut certarum scripturarum inspectione futurorum eventum se prædicere posse gloriantur^g. Quorum pœna est ex concilio Lateranensi sub Leone X. celebrato, antistitum arbitrio permessa, nisi in eo vitio perseuerarint: nam tunc ex eodem concilio deponuntur, & in monasterium ad tempus iudicis arbitrio diffiniendum detruduntur, beneficijsque & officijs Ecclesiasticis quibuscunq; priuantur^h.

*g. c. nunc. 26e
q. 1.*

B Per iuris verò, præterquam quod & beneficia auferuntur, & ordinum interdicitur executio, aliæ quoque pœnæ adduntur pro rei qualitateⁱ.

*h. Diaz. titu.
de sortileg.*

Blasphemus autem clericus ex eodem ipso Lateranensi concilio ita punitur: nam prima vice, qua de hoc crimine fuerit convictus, beneficiorum omnium fructibus annuis spoliatur: altera vice beneficij ipsius, quod vnum ei sit, iacturam sustinebit: sin plura beneficia habeat, illud ex eis amitteret, quod ordinarius ei adimere statuerit: tertio demū ad vomitū reuersus

*i. Ryp. c. 2. de
reperi. c. tua
nos. de iure
iur.*

& convictus, dignitatibus omnibus, & beneficijs ipsi iure priuatus censetur. Alia tamen pœna olim statuta erat per Gregorium IX^b.

^a Bernar. Di-
ax. t. de bla
sphem.

^b c. si. de ma
ledic.

Cæteras autem delictorū species si quæ sunt, & eorum pœnas, studiosus ex corpore iuris Canonici excipiet: nos enim de his tantum diximus, quantum pro instituto nostro necessariū esse iudicauimus.

DE POENIS,

TITVLVS X.

Ed cū varia pœnarum genera inventa sint, quibus delicta vel seuerè, vel remissè, prout eorum qualitas exegerit, puniantur: earum aliquas enumeremus, ut proinde sciant iudices acri iudicio estimare, quæ nam pro delicti qualitate, & delinquentis statu & conditione, omnibusq; circumspectis maturè statuenda sit.

^e c. ad reprimenda. ubi gl. de officio ordina.

Et maxima quidem iure nostro pœna est degradatio, id est, omnibus gradibus, & ordinibus spoliatio: quæ etiam in clericum minorum ordinum cadere potest. Eaq; est duplex: altera, quæ solis verbis fit, & depositio simplex appellatur: altera, quæ non tantum verbis, sed etiam factis celebratur, ideoque actualis appellatur degradatio.

Et certus in ea Episcoporum

numeris desideratur: nam Episcopo deponendo Episcoporum duodecim præsentia opus est, quod tamen nec sine autoritate summi Pontificis fieri de-

bet^d. Presbytero autem deponendo sex Episcopos interesse satis fuerit: Diacono & subdiacono tres præter proprium ipsius Episcopum: cæteris clericis deponendis sola proprii ipsorum Episcopi sententia sufficiet^e, cum clericorum tamen suorum præsentia^f. Criminis tamen hæresis damnatum sacerdotem, vel alium clericum in sacris ordinibus constitutum, poterit suus Episcopus solus convocatis Abbatibus, alijsq; prælatis, & religiosis personis, & literatis suæ diocesis, quos vocare voluerit, degradare^g.

Multa autem solèntas in solenni degradatione requiritur, quæ tam ex Concilio Carthaginensi secundo, quam ex Bonifacii rescripto ad Arelatensem Episcopum præscripta est^h: eo etenim modo fit, quo exauthoriari solet, qui in militiam armatam adscriptus est: nam sicut illi militaria detrahuntur insignia, atque à militia & castris exturbatur priuatus consortio & priuilegio militari, ita clericus in cælestem militiam receptus, singula ordinum, quos receperit, insignia reddere compellitur: qua degradatione perfacta, exinde curiæ seculari præ-

^d ca. quod ad translationē ubi glo. de offi. leg. c. discutere. & ca. hæc quippe. 3. q. 6. c. accit satores. 5. iudices. & c. seq. 3. q. 8. & c. duo decim. 5. q. 4. Abb. c. non potest. de re iudic. c. felix. 15. q. 7. ^e c. degradatio. in 6. c. Episcopo rru. 15. q. 7. ^g c. p. de hæret. in 6. ^h c. degradatio. in 6. et d. c. felix.

presenti est tradendus, vt eum in forum suum recipiat, & pœnas, quas ei visum fuerit, infligat, habita eius erroris tamen aliqua miseratione: quod vt iudex secularis faciat, & præfertim, ne mortem ei inferat, à iudicibus Ecclesiasticis est impensè monendus & rogandus^a. Simplex autem deposti-

^a Ab. c. nouimus, in fin. per illū tex. de verb. sig.

^b Ab. d. c. non potest. colu. 4. de re iud.

^c gl. c. 1. 15. q. 8. in fin. gl. mag.

^d Abb. c. at si clerici. colu. p. & antepen. de iud.

^e c. p. de hæreti. in 6.

^f c. nouimus. supra alleg.

^g Ab. Dec. d. c. at si cleri.

^h c. quāuis. ubi gl. in 6.

Feli. c. qualiter. 2. §. ad corrigēdos. de accusat.

Diaz. in pra. tit. crim.

tio nullam facti solennitatem desiderat, quippe eius executio est degradatio actualis, etsi nō tamen semper depositio verbalis fiat, quō actualis executionē secum trahat: quo casu multa ex suprā dictis remitti aliqui cē fuerunt^b. Non solet autem depositio, nisi pro grauibus, & capitalibus delictis in vri, & nisi legibus Canonicis cautū sit^c, & grauius etiam negotium oportet esse, vt actualis degradatio fiat^d. Et ex his causis fieri potest: videlicet, propter hæresim^e, crimen falsi^f, schisma indomitum: homicidium atrox, putā parricidiū, vel Episcopi, aut presbyteri cēdem^g.

Carcerem quoque ad perpetuum damnatio non infima est inter pœnas, quæ hoc iure irrogari solent: nam etsi reis custodiendis magis, quā puniendis, carceris angustia inventæ sint, iure tamē nostro hic quoq; carcerum vsus pro delinquentium supplicio est acceptus^h: atq; hæc pœna capitalibus interdum annumeraturⁱ: eique

supplicio quā similitima est, quo seculares vtuntur, dum quempiam ad metallum, vel triremes damnant^k. In eum, qui depositus fuerit, exerceri potest: his videlicet casibus, quibus in foro laicorum vita adimeretur^l. Potest tamen etiā ad tempus fieri in carcerem re- legatio^m.

Item beneficiorum ademptio grauis pœna censetur, nec nisi pro grauibus delictis imponi soletⁿ, & nisi delictum eam priuationis pœnam mereri in iure sit expressum: nec contingit etiam, cum agitur de aliquo priuando potestate eligendi, vel præsentandi^o: & in bonorum quoque publicatione hæc locum habent^p.

Supplicij etiam loco detruduntur fontes quandoque in arctum monasterium, extra quod eis facultas non sit exiliendi: quod ferè post depositionem factā contingit^q. Hinc iudicari potest, ex grauioribus duntaxat delictis hanc pœnam irrogari solere^r.

Item possunt clerici notis & stigmatibus compungi, dum citra sanguinem id fiat, idque post depositionem duntaxat^s.

Seruitutem quin etiam in pœnam interdum canones irrogant^t.

Suspenduntur etiam nōnunquam clerici ab officijs, vel omnibus, vel aliquibus: idque

^k c. fili. & Diaz. ubi sup.

^l Ab. c. tuæ. de pœnis. m. d. c. quāuis. in fin.

ⁿ c. inuenton. 16. q. 7. ubi gl. Ab. c. dilectus. 1. nu. 3. de rescri.

^o gl. & Ab. c. si. de iure patron.

^p c. decreuit. de hæret. in 6.

^q c. tuæ. ubi Ab. de pœnis. c. sicut dignum. §. clericos. de homicid.

^r Ab. d. c. tuæ. col. 2.

^s c. ad audientiam. de pœnis.

^t c. ita quorundā. §. clericos. de iud.

vel ad tempus, vel perpetuò: & ab ingressu Ecclesiæ, & ab administratione, & à beneficio, & alijs pluribus modis^a. Ac ubi interduntur ab Ecclesiæ ingressu, eo casu si in ea celebrare non dubitarint, irregulares efficiuntur^b. Suspensionis verò & interdicti sententia est in scriptis proferenda causa expressa, cuius exemplum est suspensio, vel interdicto petenti infra mensem edendum^c.

Mittuntur etiam interdum in exilium delinquentes ex iuris Canonici constitutionibus^d.

Verberibus quoque fontes affici possunt, dum moderatè id fiat citra sanguinis effusionem, & præsertim citra vitæ & membrorum periculum^e.

Adimitur etiam in pœnam aliquando priuilegium clericale^f.

Indicuntur ieiunia: & Pecuniariæ multæ irrogantur, quæ multæ ipsi tamen iudicum vsui non sunt adscribendæ^g.

Item cessatur quandoque à diuinis, & interduntur Ecclesiæ sacramenta & diuina officia aliquibus in pœnam celebrari & vindictam: de quibus duobus infra separatim sumus dicturi.

Excommunicationis autem pœna etsi capitalis non habeatur^h, omnium tamen pœnarum

A longè maximè formidanda est: de qua mox subiiciemus.

DE EXCOMMUNICACIONE,

TITVLVS XI.

Idendum est igitur de excommunicatione: quæ sicut medicinam affert casti metuenti, atque, vt decet, magni facienti, sic contrà, si fuerit contempta, mortem æternam inuehit excommunicatoⁱ.

Et nihil est aliud excommunicatio, vt Panormitanus Abbas diffiniuit, quàm censura à Canone, vel iudice Ecclesiastico prolata, priuans legitima cõmunionem sacramentorum, & quandoque hominum: vnde hoc nomen accepit, quasi extra communionem^k.

Eaque duplex est, scilicet maior, quæ non sacramentorum modò, sed etiam hominum cõmunitatem, & cõsociationem adimit: & minor, quæ sacramentorum quidem vsu interdicit, sed hominum consuetudinem^l permittit. Hæcque etiam sola participatione cum excommunicato incurritur¹: quibusdam tamen personis etiam per talem participationem nullum excommunicationis periculù imminet^m, vt vxoribus, filijs, seruis, ancillis, alijsque, quos nulla est suspicio in crimine ex-

com-

^a elem. cupientes. uersu suspensio. de pœnis. ubi gloss.

^b c. is cui. de senten. ex som. in 6.

^c c. 1. de sent. excom. in 6.

^d c. p. de calumniat. c. hi qui. 3. q. 4.

^e c. cum beatus. 45. dist. dist. c. audientiam. de cri. falsi.

^f c. cum beatus. 45. dist.

^g c. 1. in fin. de calumni. e. in Archiepiscopatu. de rapt.

^h de uita & honest. c. si.

ⁱ c. dilectus. de offic. ord. c. licet. de pœ.

^j Abb. c. cum contingat.

^k nu. 3. de foro compe.

ⁱ c. 1. cod. tit. in 6.

^k Ab. in Ru. cod. tit.

^l c. si. 3. q. 4. Ab. c. si celebrat. de clerici. excomm. ministr. Ab. in Re. tit. col. 2.

^m c. inter alia. extra. c. e. quonia multa. 105. 11. q. 3.

communicato famulaturus. At qui minore excommunicatio-
ne est illigatus, si celebrat, nul-
lius tamen notam irregularita-
tis incurrit, licet grauitur pec-
cet, nec eligere prohibetur, nec
ea, quæ ratione iurisdictionis
sibi competunt, exercere: si ta-
men sciens electus fuerit, eius
est electio infirmenda, peccat-
que conferendo Ecclesiastica
sacramenta, sed ab eo collata
virtutis non tamen carent effe-
ctu, cum non videatur à colla-
tione, sed à participatione sa-
cramentorum, quæ in sola con-
sistit perceptione, remotus, dū
modo non in contemptum Ec-
clesiasticæ disciplinæ, videlicet
contra prohibitionem superio-
ris communioni excommuni-
catorum pertinaciter se ingesse-
rit: quo casu est anathemate fe-
riendus ^a.

^a c. si. de cler.
excom. min.

Excommunicatio maior quan-
doque ab homine impingitur,
quandoque à lege irrogatur: à
lege quidem irrogatur, vt ad-
uersus eum, qui in clericum vio-
lentas manus intulerit^b, & alijs
quibusdam casibus: delictorū
enim puniendorum causa vt-
plurimum iura à communita-
te hominum aliquem summo-
uent. Sed homo cum excom-
municationem infligit, quæ po-
testas cuiuis prælato iurisdic-
tionem habenti permilla est,
ferè contumaciæ in pœnam
id facit, quæ contumacia vel nō

^b c. si quis sua-
dente diabo-
lo. 17. q. 4.

A veniendo, vel non parendo cō-
missa si^c.

Irrogatur etiam interdum
excommunicatio maiore qua-
dam solennitate, vt contuma-
cia grauior ostendatur, quæ ex-
communicationis species pro-
prio vocabulo Anathema voca-
tur: eaque fit, cum Episcopum
excommunicationem infligen-
tem duodecim sacerdotes cir-
cunstant, candelas ardentes
manibus tenentes, quas sub i-
psum anathematis intorti fi-
nem in terram proiectas pe-
dibus conculcant, deinde Epi-
stola per Ecclesias parrochas
mittitur continens excommu-
nicati nomen, & excommuni-
cationis causam ^d. Quæ ex-
communicatio tamen nihil graui-
oris oneris excommunicato im-
ponit, quàm alia, nisi quòd ea-
dem solennitate absolui ipsum
est necesse, qua lata fuit. Non
tamen admodum frequenti in-
vsu hæc esse videtur ^e.

In excommunicatione ferè
da hoc generaliter est obseruā-
dum, vt non prius in aliquem
intorqueatur, quàm ille trina
monitione cum iustis dierum
intervallis monitus sit, perso-
nisq; idoneis præsentibus fieri
debet: qui secus egerit, etiam si
iusta alioqui fuerit excommu-
nicatio, mensem tamen Eccle-
siæ ingressu erit interdictus, &
grauiori etiā pœnæ subijciatur,
si fuerit visum expedire: nec de-

^c Ab. in Ro.
eo. col. pe. in
prin. c. cum
non ab ho-
min. ubi gl.
de iudi. Ab.
c. cum cōtin-
gat. nu. 31.
de foro com-
pet. gl. c. ex
parte. de
uer. signifi.

^d c. debet. res
q. 3. Felin. co.
2. num. 7.
c. 3. de ex-
cept.

^e Abb. c. cum
contingat.
num. 32. de
foro com-
pet.

*a c. sacro. ubi
gl. c. con
tingit. 2.*

*b c. eod. tit.
in 6.
e supra de pñs.*

*d d. c. si quis
suadete dia
bolo.*

*e c. conque-
sti. extrau.
eod.*

*f c. tua. extra.
eod.*

*g c. significa-
uit.*

*h c. dura. d.
fin. de cri.
jal.*

*i gl. c. Abb.
d. c. dura. in
fin.*

bet vlllo casu excommunicatio sine iusta causa proferri, in scriptisque est promulganda, excommunicationis causa nominatim adiecta, & schedæ exemplum infra mensem, si petitum fuerit, excommunicato est exhibendum^b: Quod etiam in suspensionis & interdicti sententia seruari, supra docuimus^c.

Maior excommunicatio, quæ à lege infligitur, non potest ab alio, quàm ab Episcopo, vel superiore auferri: quinimo plures sunt casus, quibus nec ipse Episcopus ab ea soluere potest, vbi scilicet conditor canonis sibi ipsi reseruauit absoluendi potestatem, cuiusmodi casus multi sunt diuersis in locis enumerati, inter quos infra scripti referri solent, quos gratia exempli subiicimus, cum scilicet Quis in clericum iniurias manus intulerit, quibusdam articulis exceptis^d: Si quis Ecclesias perfrigerit, & spoliarit^e: Si quis incendium fecerit^f, quod post divulgationem factam accipiendum est: Si quis excommunicatis à summo Pontifice sciens ac spontè participauerit in diuinis officijs^g: Si quis falsas literas se habere cognoscens, illas infra viginti dies neque destruxerit, neque resignarit^h, eaque causa fuerit antè lata sententia excommunicatusⁱ. Hi enim casus, & si qui alij similes sunt per Decretaliũ

Epistolarum volumina dispersi, ab absolute Apostolicam desiderant. Sententia verò excommunicationis ab homine prolata, ab eodem etiam auferri potest, à quo fuerit prolata^k: & in minoris quidem excommunicationis vinculo dissolueno alia solennitas non exigitur, quàm vt sacerdos detectam sibi ab excommunicato causam excommunicationis in sacramento penitentiae cognoscat, & eum absoluat, restituendo eum Ecclesiasticis sacramentis, quibus fuerat priuatus^l. In maioris autem excommunicationis relaxatione maior etiam solennitas adhibenda est, siue à lege, siue ab homine inflicta sit: nam primùm nõ antè absoluendus est, quum offensa est manifesta, quàm iuramento promiserit, se mandatis Ecclesiasticis pariturum^m, & de omni damno illato, omnique offensaplenè satisfecerit, vel saltem cautionem cum iuramento præstiterit, vbi tunc de damni summa non constaret, se satisfacturumⁿ, vel vbi soluendo non erat^o. Quibus peractis ille, qui absoluendi ius habet, vel cui mandatum sit à potestatem habente, huiusce negotij causa aditus excommunicatũ corã se suppliciter prostratum seruata forma absoluet^p. Sciendum est eum, qui à diuersis prælatis varias ob causas

excom-

*k Hostien. in
Sum. uer. st
uerò sit la-
ta.*

*l Hostien. in
sum. uerf.
qualiter
hæc absol-
tio.*

m c. extenore.

*n Hostien. u-
suprà, d. se-
cundum.*

*o c. ex parte.
ubi gl. uerf.
contumacia.
ibi, quid se
aliquis ita
pauper. de
uerb. signif.*

*p Hostien. d.
d. secundũ.*

excōmunicationis vinculo est innodatus, non posse absolutū nunciari, nisi de omnibus satisfecerit: quamvis de vna causa paratus sit satisfacere, supprimenti quidem veritatem absolutio surrepta non prodest, & veritatem intelligens absolutionem huiusmodi exhibere non debet^a.

^a c. officij. extra. eod.

Semel excommunicatus omni tempore tanquam excommunicatus vitandus est, nisi legitime doceat se absolutum^b.

^b c. sicut no bis. extra. eod.

DE INTERDICTO,
TITVLVS XII.

Interdictum, est sententia à iudice ecclesiastico lata, quæ diuina officia prohibet palam celebrari, & sacramenta Ecclesiastica ministrari.

Interdici autem solent, vel homines, vel loca, vel vtrumq; simul.

Et homines quidem interdico supponi possunt, vel generaliter, vel specialiter, vel singulariter. Generale interdictum hominum dicitur, cum alicuius regni, vel prouinciæ, vel ciuitatis, aut castri populus dstringitur: quo casu locus ipse interdico non continetur, nec clerus. Quare poterit tunc in Ecclesijs non secus, ac prius, celebrari omnibus peregrinis admisis, interdictis tamen exclusis^c. Speciale autem contra homi-

^c Gemin. c. si sententia. col. ij. in fi. de senten. ex com. in 6.

nes dicitur interdictum, cum aliqua multitudo sub certo vocabulo comprehensa, sed in populo inclusa interdicitur: veluti collegium, vniuersitas, Capitulum. Quo interdico singuli eius vniuersitatis, collegij, vel capituli dicuntur adstricti tam clerici, quam laici. Singulariter verò dicuntur interdicti, qui non sub nomine collectiuo multitudinis, sed nominatim sunt expressi^d. Hoc igitur interdicti genus in homines in totum quocumque ex tribus supra dictis modis, hominem quocumque se transferat, vsque comitatur, nunquam eum deserens: quapropter interdictus vbivis locorum cum sit, ab illis actibus arcetur, qui ex interdicti causa sunt prohibiti.

Æquæ loca tribus supra dictis modis interdici possunt.

Et generale quidem loci interdictum est, cum prouincia, regnum, vel diocesis interdicitur. Speciale, cum ciuitas, rus, castrum, pagus. Singulare, cum Ecclesia, vel sacellum. Quibus locorum interdictis nunquam homines continentur, quin extra loca interdicta possint diuorum celebrationi interesse, Ecclesiastica sacramenta accipere, & sepulturæ Ecclesiasticæ cōcedi, nisi ex his sint, quorum odio ea loca interdicta fuerint^e. Quo fit, vt cum propter delictum domini, vel rectoris

^d Sum. Arg. uer. interdictum.

^e Sum. Arg. ubi supra

Rr

ciuitas est interdicta, aut alius locus, ciues tamen, vel municipes, & quilibet indigenæ, qui in vitio nõ sunt, dum modò & ipsi in domini, vel rectoris vltionem non fuerint interdicti, possint extra locum interdictum diuinis interesse, & Ecclesiasticorum capaces sinr^a. Si ciuitas, castrum, aut pagus subijciatur interdicto, eorum subvrbia, & continentia ædificia eo ipso interdicta intelliguntur, ne vili pendii & deludi possit sententia interdicti, si in subvrbijs liceat celebrari. Qua ratione, si Ecclesia sit interdicto supposita, nec in sacello eius celebrari, nec in cœmiterio Ecclesiæ contiguo sepeliri poterit^b.

¶ e si sententia de sentent. c. cõ. in 6.

¶ e si ciuitas de sentent. excom. in 6.

¶ e statutum de excom. in 6.

Ne verò temerè hanc interdicti pœnam irrogari contingat, statuit Bonifacius VIII. ne quis interdicti sententiam proferat, qui Canonicam monitionem non pœmiserit^c, vt in Excommunicationis quoque & suspensionis sententia olim per Gregorium decimum fuerat constitutum, & per Innocentium III.

Item statutum est, vt sententia interdicti proferatur in scriptis, causa interdicti addita, eiusque exemplum sententiam passis intra mensem, si fuerit peritum, edatur^d.

¶ e. i. de sent. excom. in 6.

Sed ne huiusmodi interdictis duratibus fideles homines penitus careant optatis Eccle-

siæ sacramentis, quod graue damnũ esset, Bonifacius VIII. sua constitutione providit, vt interdicti quoque in locũ prolati tempore pœnitentiæ minus etiam sanis nõ denegetur, nisi vel excommunicati sint, nõ hi mortis tẽpore duntaxat admittuntur: vel nisi interdicto causam, aut eius authorib. superias dederint, qui nisi prius satisfecerint, vel cautione data pœmiserint se satisfacturos, pœnitentiæ digni sacramento nõ existimantur.

Idemque Bonifacius VIII. ne aliquorum delicta causam pœbere possint, vt Ecclesia suis debitis obsequijs defraudetur, intereaque Ecclesiarum ministri, dum ab suis muneribus immunitatem haberent, otio torperent, & fortè etiam ritus Ecclesiæ sacros tam ipsi, quàm laici, obliuiscerentur, ea propter cõfultè disposuit, vt interdicti tẽpore omnibus diebus in Ecclesijs missæ non minùs celebrentur, quàm prius, submissa tamẽ voce, & ianuis clausis, excõmunicatis & interdictis exclusis, si ne campanarum tinnitu: quibus officijs, si qui clerici, vel Canonici non interfuerint, distributionibus Canonicis non secus priuatos esse iubet, quàm si nulla interdicti sententia subesset: quatuor autem solennibus anni diebus ianuas quoque patefieri Ecclesijs, campanas pulla-

ri, & clara voce officia celebra-
ri concedit: qui dies sunt, Nara-
lis Dominici, Palchæ, Penteco-
stes, & Assumptionis sacre vir-
ginis, addito per Martinum so-
lenni corporis Christi die vsq;
ad octauam: à quibus tamē of-
ficijs excommunicari arcendi
sunt, interdicti verò his diebus
admittuntur, modò altari non
appropinquent^b. Quæ Bonifa-
cij modò relata cōstitutio lon-
gè melius & vtilius providit,
quàm constitutio Gregoriana,
quæ ante hanc emanarat: illa si
quidem interdicti lati tempo-
re semel in hebdomada tātum
missas celebrari Eucharistię cō-
ficiendę gratia permittebat, vo-
ce suppressa, ianuisq; Ecclesię
obseratis, & omni campani æ-
ris tinnitu cessante^c. Plenius ta-
men vberiusq; providit, quàm
cōstitutio Innocentiana^d: qua
nec pœnitentia morientibus,
nec verè pœnitentibus viaticū
denegatur, & cōceditur, vt cle-
rici decedentes, qui tamen ser-
uauerint interdictum, in cœmi-
terio Ecclesię sine campanarū
pulsatione, cessantibus solen-
nitatibus omnibus, cum silen-
tio tumultentur, & vt in convē-
tualibus Ecclesijs bini & bini,
vel simul tres horas Canonitas
valeant legere, non cantare, ia-
nuis clausis, interdictis & excō-
municatis exclusis, & voce ita
demissa, quòd extrà audiri nō
possint.

A Baptismus, & Confirmatio,
& Chrismatis confectio, & via-
ticum, & pœnitentia, vt suprà
diximus, item matrimonium
interdicto vigente non censetur
adempta^e.

Contra eos verò, qui interdi-
cta non seruarint, siue clerici, si-
ue laici sint, Clemēs v. providè
statuit, qd obseruari debeat, &
qua pœna sint mulstandi: sicut
etiam contra eos, qui cessatio-
nem à diuinis iure factam fue-
rit transgressi^f: de qua cessa-
tione mox titulo sequenti di-
cemus.

DE CESSATIONE,

TITVLVS XIII.

Cessatio igitur, quam cleri-
ci faciunt, dum diuina of-
ficia laicorū irritati iniurijs in-
termittunt, etsi interdicto simi-
lis videatur, reuera tamē aliud
quid ab interdicto diversum
est, præsertim si specialiter fa-
cta sit^g. Ea tamen interdicti e-
xemplo non pro quavis offen-
sa leui, sed pro grauioribus tan-
tùm fieri debet, putà si onera
clericis per laicos imponatur,
si contra eorum libertatem sta-
tuta à laicis facta sint, si à Princi-
pe seculari clericus detineatur
captiuus: hæc quippe, & simi-
lia possunt iustam causam ces-
sationi præbere. Pœsionis au-
tem subtractæ causa nequaquã
cessatio fieri potest^h.

Rx a

^e c. sacro. de
sent. excō.
d. c. quod in
te. Ab. c. nō
est. de spon-
sal.

^f de. 1. 2. c.
3. de sent.
excōm.

^g Summa An-
ge. uer. 11

^h c. quicunq;
ubi. uer. ces-
sare. et uer.
causa de of-
fi. ord. in 6

^a Summa An-
ge. uer. in-
terdictum.

^b c. si de sent.
excō. in 6.

^c c. permitti-
mus. extra.
de sent. ex-
com.

^d c. quod te.
de pœnitē.
& remis.

Et quid in cessatione facienda seruari debeat, duo Romani Pontifices, Gregorius IX. scilicet & Bonifacius præscripserunt. Quorum alter, scilicet Bonifacius, statuit, ut Canonici, quibus à diuinis cessandi ius est, id ne faciant, nisi omnibus Canonicis vocatis, perinde ac si electio quæpiam esset celebranda, & deliberatione inter se facta ab eo percontentur, qui cessationi causam præbet, an velit irrogatam offensam sarcire, qui si velle se sarcire responderit, non cessabunt: B si contra, cessare poterunt, ita quòd intra mensem à cessatione vtraque pars, vel per se, vel per procuratores ad summum Pontificem iter arripiat, nisi còcordia interim inter eos intercesserit, & quàm celerrimè poterunt, se coram Pontifice Maximo sistent, ut ille negotium finiat, meritosq; condignè puniat: quæ si pars cessare volens non seruarit, cessatio parui erit æstimanda^a. Alter verò, id est,

^a e. quæpiam
de offic. ord.
di. in 6.

A Gregorius, hanc formam dedit, ut qui cessare volunt, propositi huius causam instrumento publico, vel literis patentibus exarent, suo, aut alieno authentico sigillo signatis: illique edant, cuius odio cessare decreuerint: quæ si formam prætermiserint, vel causam legitimam præterulerint, quicquid medio tempore ab ea Ecclesia tulerint, vel preceperint, restituere cogentur, nec aliquid deinceps percipient, ei que, in cuius cessauerint contumeliam, de iniuria satisfaciant: at si non iniuste eos cessasse constiterit, quicquid sua interfuerit, ab his reperet, quorum irritati iniurijs cessauerint, & certam præterea quantitatem, quam prælatus fuerit arbitratus: eorumque reijcitur et damnatur consuetudo, qui in huiusmodi cessationibus crucem, aut virginis sanctæ, aliorumve sanctorum imagines spinis, vel vrticis obruere consueuerunt^b.

^b e. ij. de offic.
ord. in 6.

I N D E X